

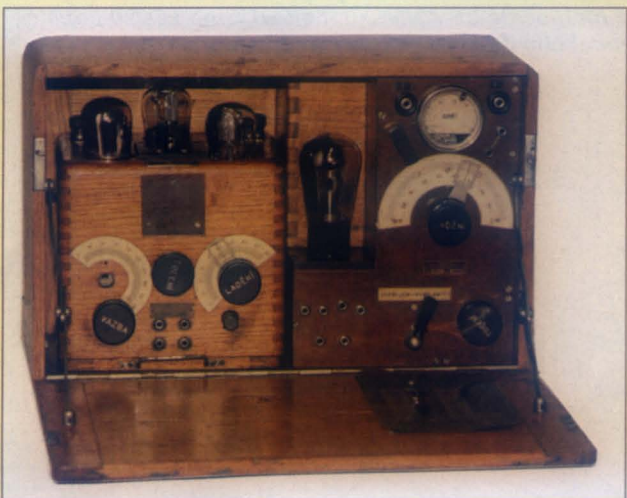
Vojenské telegrafní dílny a německá armáda

Po Mnichovském diktátu fašistické Německo zahrnuje do svých plánů také Vojenské telegrafní dílny a veškerou výzbroj, mezi kterou byly i výborné tanky LT 35 a LT 38 (na titulní straně obálky). Přes malou četnost spojovací techniky byla i ta zařazena do výzbroje wehrmachtu a luftwafe.

V tomto roce oslaví spojovací vojsko Armády české republiky devadesáté výročí svého trvání. U zrodu tradice stáli italská, francouzská a především ruská legionáři a Vojenské telegrafní dílny. Příslušníci telegrafního vojska spolu s radioamatéry vedli agenturní spojení s Londýnem a Moskvou z území protektorátu. Nemalou úlohu sehráli spojáci za druhé světové války jak na Západě, tak i na východní frontě. Druhá světová válka ukázala, že se nelze obejít bez spojení na kterémkoli stupni velení.

Jedním z prvních výrobků Vojenských telegrafních dílen byla rádiová stanice TRD I, vyráběná ještě Na Pohořelci. Do výzbroje telegrafního vojska se dostala jako zákopová radiostanice 23/29. Široké i odborné veřejnosti byla představena na manévrech v roce 1923

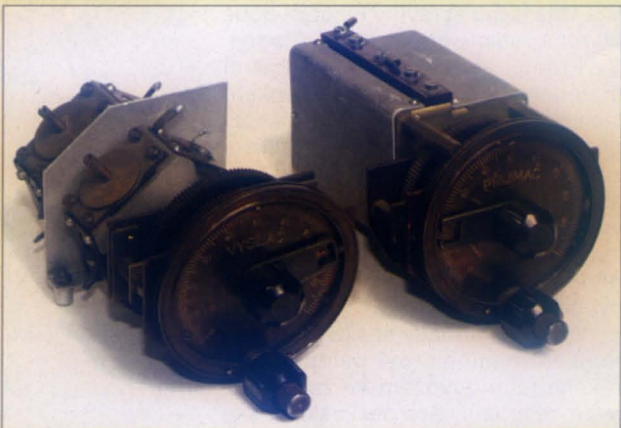
TRD I zblízka. Na tehdejší dobu produkce VTD nebyla zanedbatelná; když uvážíme, že počet zaměstnanců byl okolo 60 a že veškeré komponenty mimo elektronik se vyráběly na pracovišti VTD, a to způsobem manuálním, tak nemůžeme šetřit obdivem k výkonosti a organizaci Vojenských telegrafních dílen

Telegrafní vojsko československé armády se začalo formovat v listopadu roku 1918 v Josefově z příslušníků bývalého telegrafního pluku rakousko-uherské armády. Pluk byl postupně doplňován a počátkem roku 1920 přemístěn do Mladé Boleslavi. Stav příslušníků telegrafního pluku se neustále zvyšoval, takže v létě roku 1920 se počet telegrafních praporů mohl zvýšit na tři.

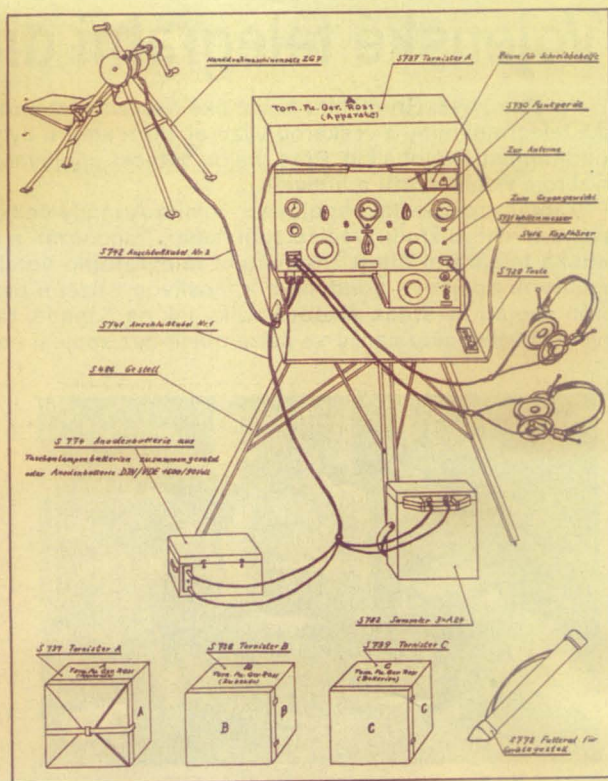
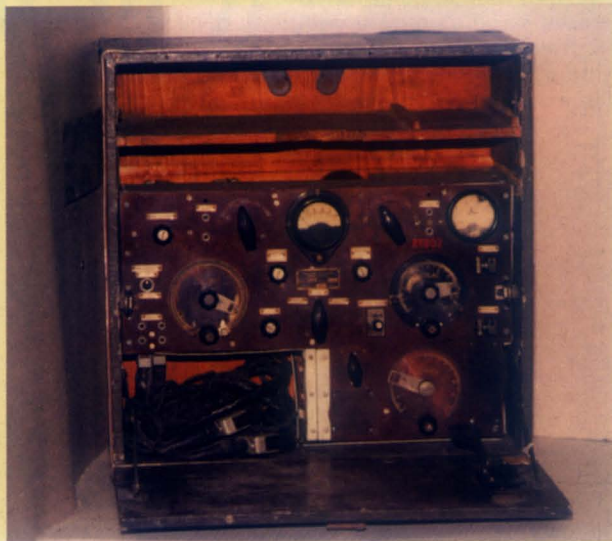
Vedle organizační výstavby se počátkem dvacátých let u všech hlavních druhů zbraní řešila i zásadní otázka výzbrojní orientace armády. Výchozí stav materiálního za-

Tento krásný pohled se spojařskou tematikou poslal v roce 1928 slečně Jiřince desátník Zdeněk a oznamuje jí, že pojede na cvičení

Precizně vyrobené ladící kondenzátory se stupnicemi pro radiostanici vzor 31. Z počátku veškeré komponenty a součástková základna pro vojenské přístroje rovněž vycházely z dílen VTD

Anlage 5

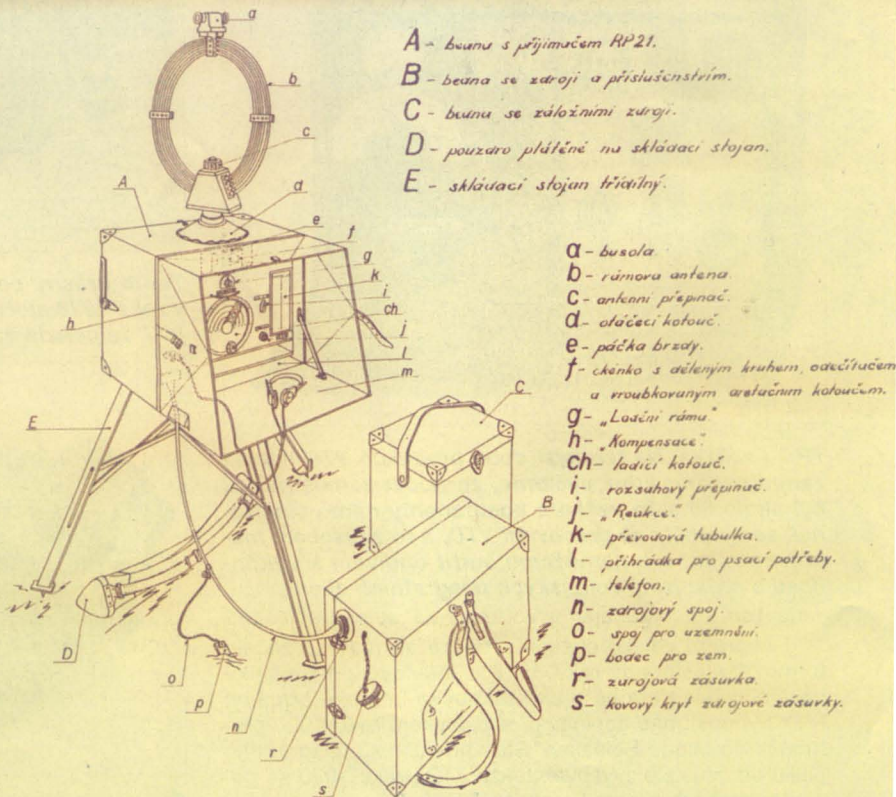
Z Norska jsme obdrželi několik záběrů této radiostanice - RP7/RV6 s průvodním dopisem: „Hello, ham's, jsem norský radioamatér LA9IM a podařilo se mi získat tuto starou rádiovou soupravu. Přátelé z norského historického radioklubu odhadli, že byla vyrobena v Československu. Myslím, že tato radiostanice je velmi vzácná a doufám, že mi pomůžete s její identifikací. Díky, 73, Leif, LA9IM.“

Zde je vysvětlení: Radiostanice vzor 31, původní typové označení RP7/RV6, wehrmacht zařadil do své výzbroje v počtu 789 kusů jako cvičnou pod označením Torn Fu.Ger.RO 31. Jakýmsi řízením osudu se jedna z nich ocitla až v Norsku. Leifovi jsme zaslali kopii německého manuálu k této radiostanici

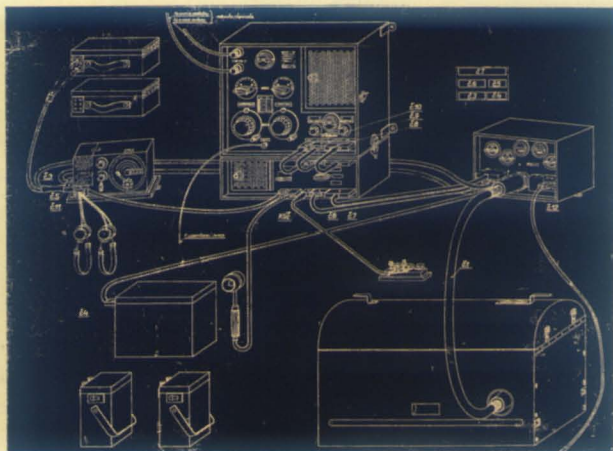
bezpečení telegrafního vojska v československé armádě nebyl příznivý. Část spojovacího materiálu sice přivezli legionáři, především ruští, ale další získávání spojovacího materiálu bylo plně závislé na dodávkách z ciziny.

Velká část spojovacího zařízení byla zakoupena z materiálu bývalé rakousko-uherské armády. Spojovací technika byla dodávána také z Německa, Francie a Anglie, která zásobila vojenskou správu v tehdejší době prvními radiotelegrafickými přístroji. Ve Francii byl zakoupen spojovací materiál pro osm divizí. Důsledkem těchto nákupů však byla značná různorodost, mnohdy špatná kvalita a zastaralost spojovací techniky. Tento stav působil značné potíže nejen při výcviku, ale i při údržbě a doplňování zásob. Nebyly jen technické problémy, nakupovaný spojovací materiál byl také velmi drahý.

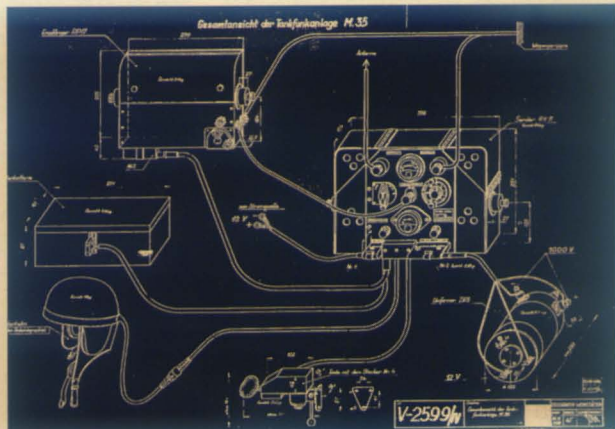
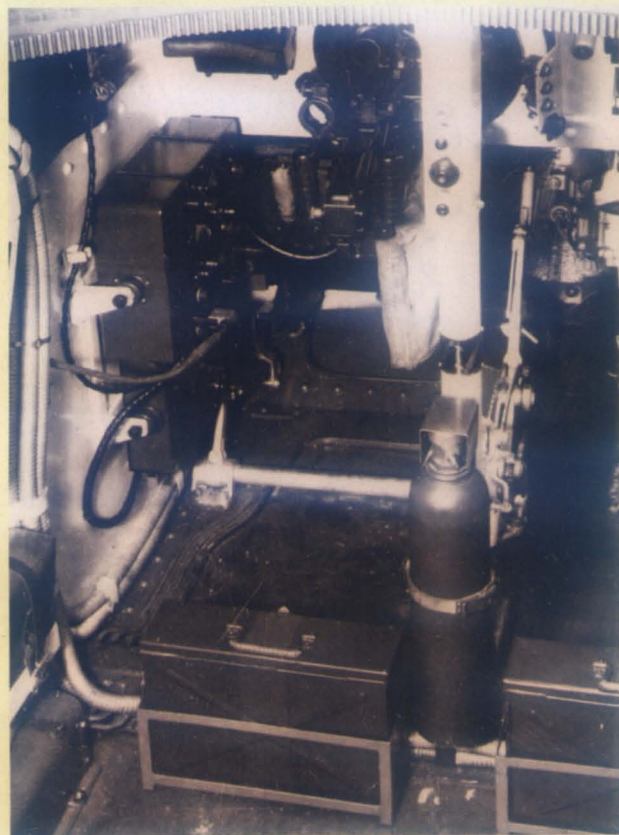
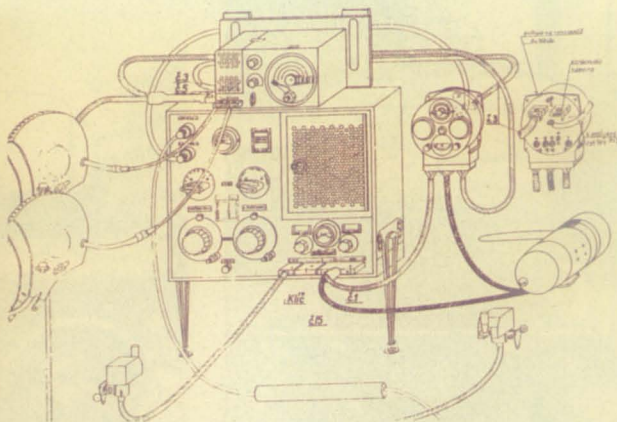
Vybavení armády spojovacím materiálem nemohlo být perspektivně řešeno jeho dovozem ze zahraničí. V procesu unifikace československé armády se prosadila koncepce zásobování armády spojovací technikou převážně domácí výroby. Nákupy v cizině ale pomohly překlenout období výstavby vlastních průmyslo-

VTD vyráběly mnoho typů rádiových přístrojů v sériích okolo 1000 kusů. Na dobovém výkrese je radiogoniometrický přijímač s příslušenstvím, který byl určen pro rádiový průzkum

↑ **Rádiovou stanicí vz. 29 tvořil zpětnovazební tříelektronkový přijímač RP 16 a 40wattový vysílač RV 3. Souprava byla dodávána armádě ve variantě pro bombardovací letadla a také se montovala do vynikajících terénních automobilů Praga RV**

⇐ **Další stanice z mnoha typů byla určena pro tanky LT 38, přijímač měl typové označení RP 17 a vysílač RV 11. Pro vysílač se anodové napětí získávalo z měniče. Přijímač byl napájen anodovou baterií. Stanice pracovala v pásmu 10 metrů. Na fotografii je patrná instalace radiostanice v interiéru tanku LT 38**

vých kapacit na výrobu tohoto materiálu a v menší míře dovoz trval až do roku 1938.

Potřeba vybavení vojsk spojovacím materiálem se plně projevila při částečné mobilizaci na podzim roku 1921. Výnosem MNO byla koncem tohoto roku zřízena v Praze Na Pohořelci komise pro stanovení vzorů telegrafních přístrojů. Již v následujícím roce byl pod vedením kpt. ing. Otto Tomského zahájen vývoj malé zákopové radiostanice.

V květnu 1923 byla komise výnosem MNO přeměněna na Telegrafní dílny. Na manévrech v roce 1923 byly veřejnosti poprvé předvedeny spojovací prostředky původní československé konstrukce a výroby. S úspěchem bylo předvedeno osm kusů malých zákopových radiostanic typu TRD I. Stanice byla plně srovnatelná s obdobnými zahraničními přístroji. Velmi dobře se osvědčil i nový polní telefonní přístroj vz. 23 a osminásobný telefonní přepojovač.

Úspěch výrobků Telegrafních dílen v roce 1923 znamenal zásadní obrat v jejich dalším vývoji. Výnosem MNO čj. 1303/21 z roku 1924 byly dílny přeměněny na samostatný útvar – Vojenské telegrafní dílny. Od tohoto roku se rozbíhá kusová výroba. Růst objednávek a rozšíření sortimentu výrobků ukazoval již v roce 1924 na nedostatečnou kapacitu dosavadních provozů Na Pohořelci. Proto byla v letech 1925 až 1926 postavena nová továrna ve Kbelích.

Po přestěhování výroby do těchto nových budov dochází ve výrobě spojovacího materiálu ke kvalitativnímu i kvantitativnímu zvratu. Vojenské telegrafní dílny nejen zvládly sériovou výrobu různých rádiových a telefonních přístrojů, ale prováděly i svůj vlastní výzkum a vývoj. Elektronky použité v prvních radiostanicích byly rovněž československé výroby. Podle zadání Vojenských telegrafních dílen byly vysílače i přijímače vyrobeny firmou Elektra v Praze. Díky mimořádnému úsilí pracovníků dílen se podařilo v průběhu velmi krátké doby vybudovat v Československu samostatný a nezávislý radio-technický průmysl pro výrobu vojenského materiálu, jehož výrobky byly v té době plně srovnatelné se zahraničními.

Vojenské telegrafní dílny vyráběly v první polovině dvacátých let tyto hlavní spojovací prostředky, které položily základ typizace výzbroje v této oblasti.

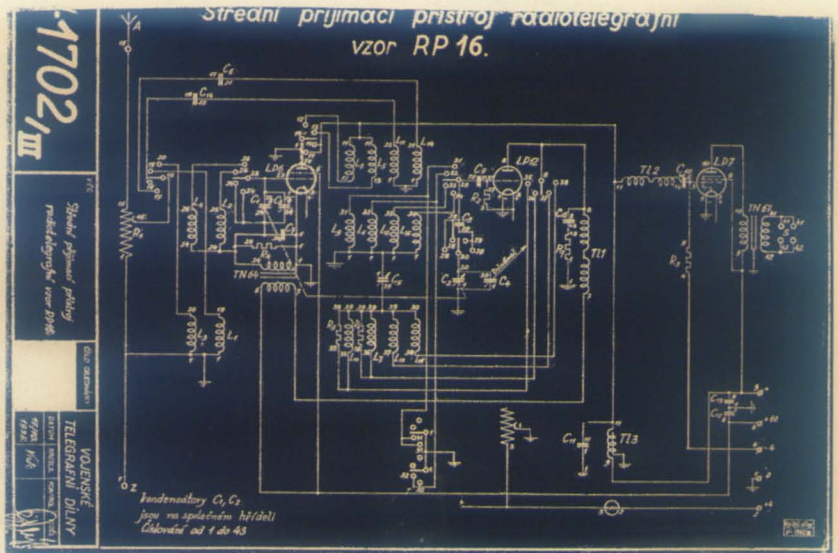
Vojenské telegrafní dílny řídil po celou dobu jejich existence ing. Otto Tomský. Byl to vynikající odborník, který

↑↑ Vynikající terénní automobil Praga RV ve skříňovém provedení jako radiovůz. Pro tehdejší dobu byly typické střešní antény. Do radiovůzů byly montovány stanice vz. 26, 29 nebo 31

↑⇒ Přijímač RP 16, jeho zapojení je patrné ze schématu

se podílel na vývoji a konstrukci naší první radiostanice TRD I. Působil nejen v armádě, ale i v civilním školství. Byl členem komise pro státní zkoušky oborů elektroinženýrského na brněnské technice. Za německé okupace byl vězněn v koncentračním táboře, kde 7. 3. 1944 zahynul. Po válce byl za svůj podíl na rozvoji čs. radiotechniky jmenován in memoriam doktorem technických věd České vysoké školy technické v Brně.

Výrazným předělem ve výrobě spojovacího materiálu ve Vojenských telegrafních dílnách byl rok 1935. Do této doby vyráběly dílny malé a středně velké série přístrojů, v roce 1935 začaly s montáží a předvýrobou (poměrně) velkých sérií v rámci programu Y, který byl součástí modernizace armády.

Tak například výborných telefonních přístrojů vz. 35 bylo vyrobeno 33 tisíc. Podobně tomu bylo i u přístrojů radiotelegrafních, radiotelefonních, radiogoniometrických, signálních a naslouchacích. Nejrozšířenější byla radiostanice vz. 31, které se vyrobilo asi dva tisíce kusů. Stanice se vyvážela také do Rumunska a Jugoslávie. Poměrně rozšířená byla také radiostanice vz. 36, již bylo vyrobeno kolem 500 kusů.

Je zřejmé, že ani toto velké množství přístrojů nestačilo od poloviny třicátých let prudce rostoucím potřebám armády. Na jejím vybavení spojovací technikou se stále

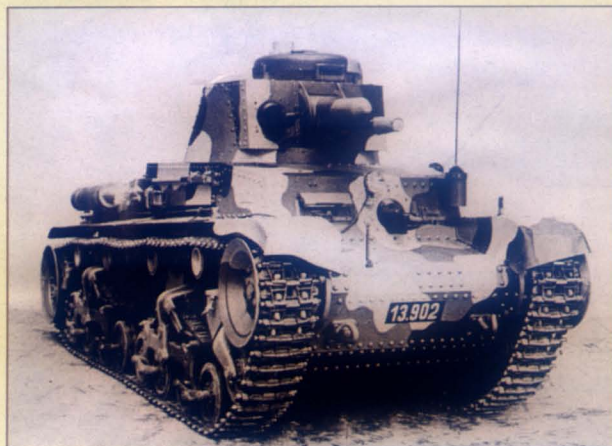
⇒ Pěchotní radiostanice vzor 36 již nesla technologické prvky hromadné výroby. Přední panel byl vylisován z bakelitu spolu s popisy funkcí radiostanice. Celý přístroj včetně zdrojů byl umístěn v překližkové skříni polepené plátnem

Nur für den Dienstgebrauch!

Verzeichnis der waffentechnischen D-Vorschriften

↑ Sbirka německých předpisů, kam byla také zařazena československá výzbroj, která velkou měrou přispěla k počátečním úspěchům německé armády. Na straně 100 předpisu D 1, kde je veden spojovací materiál, jsou také zařazeny přístroje z produkce VTD

Československý tank LT 35. 150 těchto tanků spolu s 300 kusy LT 38 (tank na titulní stránce) po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava bylo zařazeno do výzbroje wehrmachtu. Radiostanice v tancích z produkce VTD byly nahrazeny německými rádiovými soupravami Fu 5. Československé tanky sehrály velkou úlohu při dobývání Francie, bylo možno se s nimi setkat i na východní frontě

více podílely i civilní firmy. Mezi nejvýznamnější patřily např. Microphona a Telegrafia, dále pak Radioelektra, Korrel a spol., Ericsson, Břít Prchalové a další.

Faktem zůstává, že produkce vojenských telegrafních dílen přispěla velkou měrou k typizaci spojovací techniky používané naší armádou a ve třicátých letech se již téměř výhradně používaly čs. přístroje. Není náhodou, že v roce 1939, při likvidaci naší armády a předávání materiálu armádě německé, byla naše armáda vybavena rádiovými prostředky vlastní výroby na evropské úrovni, pomineme-li německou vojenskou radiotechniku.

Po rozbití Československa a vytvoření Protektorátu Čechy a Morava byl technický a výrobní potenciál vojenských telegrafních dílen plně využit pro výrobu vojenského zařízení a jeho součástí ve prospěch německé armády.

Po březnu 1939 byly dílny nejprve přejmenovány na TELEGRAFEN WERKSTATEN a později začleněny do německého válečného průmyslu jako OSTMARKWERKE PRAG – GBELL.

Alois Veselý

Noch: Nachrichtentruppe

979/28	Kurzwellen-Abhörergerät RP 19. Beschreibung und Bedienungsanweisung	RP 19. Beschreibung und Bedienungsanweisung	August 1939	✓
979/29	Beschreibung des Empfängers	RP 29	August 1939	✓
979/30	Beschreibung des Bordempfängers	RP 32	August 1939	✓
979/32	Anleitung für das Laden von Sammlern und Ausrüstungsverzeichnis für Lademaschinenfabrik B 1 G 10 oder B 2 G 10 für ständige Fronten		5. 12. 39	✓
979/33	Tragbares Funkgerät	R 036 (t)	Dezember 39	✓
979/34	Entwurf. Merkblatt für die behelfsmäßige Verletzung der nachrichtentechnischen Ausrüstung eines A. Gebirgsstörtruppens b oder f B. kleinen Gebirgsfunktruppens b und C. Satz Funkgerät Fu 1 TE auf Tragtieren mit Tragkörben		29. 5. 40	

Hodnota čs. vojenského materiálu zabaveného německou armádou v roce 1939

Celková hodnota výzbroje a výstroje naší armády činila 24 416 milionů Kčs. Z této částky připadalo na materiál:

- dělostřelecký	13 988 mil. Kčs
- letecký	4451 mil. Kčs
- intendační	2575 mil. Kčs
- automobilní	1851 mil. Kčs
- ženíjní	462 mil. Kčs
- spojovací	372 mil. Kčs

Na spojovací materiál připadalo pouhých 1,52 % úhnné hodnoty zabaveného materiálu.

Spojovací materiál předaný německé armádě v roce 1939

I. Rádiové přístroje:

malá radiotelefonní a telegrafní stanice vz. 23/29	125 kusů
letecká stanice vz. 26/34	130 kusů
střední stanice letecké a pozemní vz. 29	170 kusů
malá radiotelegrafní stanice vz. 31	789 kusů
malá radiotelegrafní stanice vz. 35	40 kusů
radiotelegrafní pěchotní stanice vz. 36	130 kusů
krátkovlnná stanice vz. 37	7 kusů
rádiové vysílače (RV8, RV14)	20 kusů
rádiové přijímače (RP5, RP9, RP12, RP16)	50 kusů
naslouchací přístroje (RP19, RP20, PO8)	68 kusů
radiogoniometrické přístroje (RP5, RP21)	8 kusů

II. Linková pojítka:

telefonní přepojovače 2-12násobné	2482 kusů
telefonní přepojovače 15 a vícenásobné	675 kusů
Telegraf Morseův (vz. 92, vz. 15, barvopisné atd.)	61 kusů
Telegraf CREED	44 kusů
Telegraf Hughes	14 kusů
Polní telefonní přístroje celkem	19 616 kusů
z toho: japonské typ OKURA	843 kusů
čs. vz. 23	5905 kusů
čs. vz. 35	11 349 kusů

V tomto roce v Technickém vojenském muzeu v Lešanech na závěr sezóny 2007 bude otevřena stálá expozice věnovaná této zbraní. Bude se jednat o materiálovou výstavu na ploše 200 m², která seznámí návštěvníky se spojovací technikou od období I. světové války až po současnost.